

LOUISA TREGER SÍLENÍ

 metafora

Kvůli reportáži se nechá zavřít do bláznince
a stane se tak první investigativní
novinářkou na světě.

Píše se rok 1887. Třiadvacetiletá Nellie Blyová se vydává do New Yorku, odhodlaná prosadit se tu za každou cenu jako seriózní novinářka. Jenže o ženu-reportérku nikde nestojí. Nezdolná Nellie tedy nabídne Josephu Pulitzerovi, majiteli deníku *The World*, něco dosud nemyslitelného – reportáž z nechvalně proslulého blázince na Blackwellově ostrově, kam se nechá načas zavřít. Jenom tak se dá zjistit, nakolik jsou pravdivé řeči o tamních nelidských podmínkách.

Když se však za Nellie dveře blázince zavřou, ocitne se na místě plném hrůz, které ji přivedou na pokraj zdravého rozumu. Do blázince přišla dobrovolně – ale dokáže se z něj vůbec někdy dostat ven?

Šílená, neobyčejný portrét ženy, která předběhla svou dobu, je příběhem o odvaze hledat pravdu, která změnila svět.

„Dojemné a silné.“

- The Sunday Times,
Nejlepší historické knihy roku 2022

„Louisa Treger vykresluje dynamický portrét průkopnické novinářky, jejíž práce podnítila skutečnou změnu.“

- The Mail On Sunday

ŠÍLENÁ

LOUISA TREGGER

ŠÍLENÁ

Přeložila Veronika Lásková

metafora

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez **souhlasu nositele práv zakázány**.*

Copyright © Louisa Treger, 2022

First published by Bloomsbury Publishing Plc, Great Britain

This translation of *Madwoman* is published by

Grada Publishing, a. s., by arrangement with Bloomsbury Publishing Plc.

Translation © Veronika Lásková, 2023

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2024

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-783-2 (ePub)

ISBN 978-80-7625-782-5 (pdf)

ISBN 978-80-7625-275-2 (print)

S láskou věnováno Adamovi, Imogen a Alexandře

Velké šílenství může skrývat božský rozum,
a velký rozum může být šílenstvím.

Vždyť je to jako se vším:

většina vždy udává tón.

Souhlasíš – pak jsi zcela zdrav,

jsi proti – tak vyvoláváš strach,

a na řetěz tě nutno připoutat.

Z básně „Život“ Emily Dickinsonové

„Vždycky mě uklidňuje pocit, že nic není
nemožné, pokud člověk vynaloží jistou
energii tím správným směrem.“

Cesta kolem světa za 72 dnů, Nellie Blyová

Poznámka autorky

Ačkoli se román *Šílená* opírá o životopisná fakta spojená s osobou Nellie Blyové, jedná se o beletristické dílo. Nakládala jsem tudíž volně s fakty, charakteristikami postav a především s časovým sledem událostí a domýšlela jsem si to, co v historických záznamech chybělo.

Některých čtenářů by se mohly dotknout výrazy jako *bláznivá*, *šílená* či *nepřičetná*. Navzdory negativním konotacím používám tato a jiná podobná označení čistě v dobovém kontextu a v žádném případě je nemíním v hanlivém či neuctivém smyslu.

Prolog

1887

PŘÍVOZNÍ ČLUN ODRAZIL OD břehu a vzápětí už se houpal a zmítal na vlnách. Některé pacientky tiše naříkaly, jiné křičely, ale dozorcí je rychle okřikli. Jedna dívka připoutaná k lehátku bez ustání plakala a třásla se, usoplené tváře smáčené slzami. Mezi krátce zastřiženými světlými vlasy jí na hlavě prosvítaly do krve rozedřené rány. Nellie vstala, aby ji utěšila, ale dohlížitel s kamennou tváří ji hrubě odstrčil zpátky na sedátko. Nikdo jiný se děvčeti nepokusil pomoci. Po chvíli se její vzlyky proměnily v tiché popotahování a pak už byla zticha, oči dál vytřeštěné hrůzou. Nellie otevřela pusou, aby jí aspoň něco řekla, ale zachytila dozorcův pohled a slova útěchy raději spolkla. Vzduch kajuty naplnil smrdutý dech natěsnaných cestujících.

Přilepila tvář ke špinavému kulatému okénku, za nímž spatřila nábřeží s řadou škunerů a racky kroužící nízko nad tmavě hnědou hladinou řeky, která se divoce dmula a pěnila jako čaj přicházející k varu. Po chvíli se na obzoru objevilo několik velkých budov, vystavěných v řadě na dlouhém, úzkém pásu země. Člun k nim zamířil a s drcnutím a zaskřípěním přirazil k pneumatikám, které lemovaly přístavní molo. Dozorci vyvedli ženy po prkně na břeh. Teď už stály tiše: působily vyděšeně a ohromeně.

Nellie se zhluboka nadechla a pokusila se ovládnout. Chladný a svěží vzduch byl cítit vlhkou hlínou. Slyšela staccatové štěbetání drozda a odkudsi zdálky sem doléhalo bučení krav. Po pobytu na Manhattanu se jí ulevilo, že zase jednou slyší zpěv ptáků a vidí kolem sebe zeleň, ale z přírody se netěšila dlouho. Noví dozorcí je naháněli do přistavné sanitky.

„Vítejte na Blackwellově ostrově,“ oznámil jim jeden z nich. Pak si odkašlal a odplivl na zem. „Jak sem člověka jednou přivezou, už se vodsad nedostane.“

Nellie zachvátila panika, až se jí zatmělo před očima. Svírala a rozevírala pěsti a srdce jí divoce bušilo v hrudním koši. *Co jsem to proboha vyvedla?* Na tenhle ostrov odvázejí zločince, chudinu, nemocné a blázný; odklízejí je pěkně z dohledu, aby na ně slušní, normální lidé nemuseli myslet.

Sanitka se rozjela po silnici podél pobřeží, kterou před příbojem chránila zděná hráz. Stromy se svíjely ve větru a nízká, ocelově šedá obloha působila jako přitlačené víko. Cestou minuli rozedraného muže, který z vysoka našlapoval zapražžený do vozíku zhotoveného z přepravní bedny. Po mačkaný klobouk měl naražený hluboko do čela a vzadu na kabátě se mu houpal ocas z koňských žíní. Zastavil se, aby mohli projet, a hrabal přitom nohou do země jako zvíře. To je určitě jeden z bláznů, usoudila Nellie, třebaže jí připadal neškodný a v ničem nepřipomínal řvoucí netvory, které očekávala. Opravdu nebezpeční šílenci budou jistě někde za mřížemi. V návalu adrenalinu a strachu se zachvěla.

Zastavili před mohutnou kovanou bránou, zajištěnou visacím zámkem. Jeden z dozorců ji odemkl, otevřel těžké veřeje a vzápětí vjeli do krásné zahrady, kde se střídaly trávníky s květinovými záhony a keřiky, pak minuli rybník, nad nímž se skláněly vrby, až nakonec sanitka zaparkovala před vysokou osmihrannou budovou se světlými kamennými zdmi, z níž v pravém úhlu vybíhala dvě boční křídla. Míst-

ní ošetřovatelka je vyvedla z vozu – „No tak, dámy, jdeme, jdeme“ – a Nellie už zase tlouklo srdce až v krku. Napřímila však páteř a připomněla si, že ji jen tak něco nevyvede z míry. Poradí si s touhle situací stejným způsobem, jako se vyrovnala s ostatními pohromami, které ji v životě potkaly: uloží si ji do paměti a později o ní napíše, tak jako o všem dalším, co ji tu potká.

Hlavou se jí mihla vzpomínka, jak se jako malá holčička tulí mamce v náručí, vdechuje její vůni připomínající prádlo usušené na čerstvém vzduchu a poslouchá vyprávění jednoho příběhu za druhým. Vzpomněla si, jak se u tatky na klíně učila číst a mnohem později se seznamovala s knihami v jeho pracovně – *Ivanhoe*, *Chaloupka strýčka Toma*, *Stébla trávy*, s díly vyrovnanými ve dvou řadách na policích knihovny, jež si časem zvykla vnímat jako přátele. Pocítila bodnutí stesku, ale utěšila se pomyšlením, že vyprávění jí pomůže nějak přečkat i tohle. Už se jí podařilo nasbírat tucty příběhů – že si je málem ani nedokázala všechny zapamatovat. Musela si je neustále v duchu opakovat, opatrovat a převracet v mysli, než je bude moci svěřit do bezpečí papíru.

Vystoupaly po kamenném schodišti do studené, úzké haly a ošetřovatelka za nimi zevnitř zamkla dveře.

Kapitola první

1870-1880

NELLIE STÁLA VE DVEŘÍCH venkovského stavení, hlavu ve stejné výšce jako klika. Před ní se rozprostíraly ovocné sady a pole a na pastvinách se na slunci vlnila tráva. V dálce uviděla svoje dva bratry, Alberta a Charlese, jak střídavě zkouší jezdit vestoje na jejich starém koni Homérovi. U srdce ji píchlo touhou a zlostí – chtěla se do jejich her taky zapojit. Vykasala si dlouhé růžové šaty a rozběhla se tryskem ze svahu, až k nim celá určená konečně doběhla.

Charles zrovna seskakoval z koně. „Ahoj, ahoj. Nač ten spěch?“ usmál se na ni, ale Albert našpulil rty a odsekl: „Co zase chceš?“

„Já to chci taky zkusit,“ žadonila. „Prosím? Vypadá to zábavně.“

Albert si založil ruce na prsou. „Je ti teprve šest. Ublížíš si, a mamka nás přerazí.“

Pohodila hlavou a opáčila: „Už je mi skoro sedm. A beztak umím všechno jako vy dva: chytat ryby v řece, hledat na stromech hnízda. Dokonce doplívnu dál než vy!“

„No jo, má pravdu,“ poznamenal Charles a Albert jen pokrčil rameny.

Posadila se na zem, sundala si boty i punčochy, přestože věděla, jak by to mamku pohoršilo, kdyby ji viděla. Proč ji

vůbec pořád navléká do růžových šatů a bílých punčoch? Mezi ostatními děvčaty, oblečenými do hnědé a šedé, vyčnívá jako naražený palec. Usoudila však, že by asi vyčnívala tak jako tak, vzhledem ke svým klukovským způsobům a nevymáchané puse. Při křtu dostala jméno Elizabeth Jane Cochranová, ale nikdo jí tak neříkal. Všichni na ni volali Růžo.

Pohladila Homéra po krku a pošeptala mu: „No tak, kamaráde. Pomoz mi trochu.“ Kůň lehce zafřkal, jako by přisvědčil. Charles jí podržel nohu, aby se mohla vyškrabat koni na široký hřbet a postavila se. Pak ji pustil a Homér vykročil.

Nejdřív ji zaplavilo nadšení, že se nachází tak vysoko nad zemí s větrem ve vlasech. Vdechovala pronikavý koňský pach, cítila teplo jeho těla i jak se mu pod jejími chodidly napínají svaly. Jenže po chvíli se dal do klusu – a při tom houpavém, trhaném pohybu dokázala jen taktak udržet rovnováhu. Podkluzovaly jí nohy a žaludek se jí roztočil, ale stále se držela zpříma, přestože neměla tušení, jak zastavit nebo jak se dostat dolů. Koutkem oka zahlédla šklebící se tváře bratrů. Nesmí před nimi dát najevo strach, to v žádném případě – nepřežila by, jak by si ji potom dobírali. Už byla v polovině pastviny a začínala si myslet, že snad dokáže dojet až na konec, jenže vtom Homér klopýtl o hromádku kamení a shodil ji.

Když se vzpamatovala, ležela na zádech na zemi, celá potlučená a s křečovitou bolestí na hrudníku. Vší silou namáhala plíce, aby do sebe dostala nějaký vzduch, ale měla pocit, jako by jí je někdo pevně převázal motouzem a nedovolil jí dýchat. Propadla panice – bušila patami do země a hrabala rukama do prázdna. Uvědomila si, že se nad ní sklání Albert, a slyšela ho říkat: „Teď to teda určitě schytáme.“ Zdálo se jí, že jí hrud' snad vybuchne, ale palčivý tlak postupně povolil, ona se zprudka nadechla a do nosu jí

pronikla vůně sluncem prohřáté trávy. Homér, který vyvázl bez úhony, se klidně popásal opodál. Konečně posbírala dost sil, aby se postavila. „Už mi nic není,“ prohlásila a hlas se jí k její velké nelibosti třásl.

„Měli jsme o tebe strach, Růžo. Pojď, radši tě dovedeme domů,“ prohlásil Albert úsečně a nabídl jí svou láhev s vodou. Lačně se napila, pak ji bratr chytil za jednu paži a Charles za druhou, načež se s ní zvolna vydali vzhůru k domu a napůl ji podpírali, napůl táhli. Dorazili tam právě ve chvíli, kdy se jejich otec vracel domů od soudu. Chlapci ho pozdravili a rychle se ztratili do svého pokoje.

Tatka na ni shlížel ze své pro ni tak nebetyčné výšky a prohlížel si její umazané a rozčuchané vzezření. Byl to štíhlý, učeně vyhlížející, laskavý muž, který se málokdy rozhněval. Z prvního manželství měl deset dospělých potomků a občas dětem vyprávěl zábavné historky o lumpárnách, které jako malí vyváděli. Přece jen však Růža zatajila dech z obavy, že tentokrát už to přehnal. Konečně se na ni tatka zazubil a napětí povolilo.

„Chtěla bych jít s tebou do pracovny,“ zaprosila. „Mohla bych? Prosím!“

„Ano, jistěže můžeš.“

„Ale nejdřív ji musím trochu vydrbat. Vždyť se podívej, v jakém je stavu,“ vložila se do toho matka. V mamčiných kaštanových vlasech se odráželo slunce, ale když se obrátila k dcerce, rty měla pevně semknuté. „Co jsi to prosím tě vyváděla? Anebo ne, radši mi nic neříkej. Nechci to ani vědět.“

„Běž za maminkou. Až budeš hotová, najdeš mě v pracovně,“ řekl tatka a usmál se na maminku tím zvláštním způsobem, který měl vyhrazený jenom pro ni. Pracoval jako soudce a holčička věděla, že má na starosti celý soudní dvůr, a přece doma rozhodovala matka.

Růža si vyžádala studenou koupel, aby neztrácely čas ohříváním vody. Mamka donesla necky do kuchyně a začala je

plnit vodou, zatímco se děvčátko svlékalo. Matka se prudce nadechla a zeptala se: „Kde sis tak zřídila záda? Zítra budeš samá modřina.“

„Upadla jsem,“ zamumlala Růža, jelikož dobře věděla, že kdyby vyšlo najevo, co se ve skutečnosti stalo, ocitla by se v pořádném průšvihů. Záda měla celá ztuhlá a bolavá, a když se ponořila do ledové vody, trhla sebou, ale aspoň to měla rychle odbyté. Suchá a čistě oblečená pak pospíchala tatkově pro domácí papuče. Tenhle úkol si žárlivě střežila pro sebe a nedovolila nikomu jinému, aby se jich dotkl. Byly to odřené, sytě červené kožené střevíce, lehce páchnoucí po zvířecí kůži, ale jí to nevadilo.

Jakmile se tatka přezul, nalil si sklenku whisky, objal holčičku kolem ramen a zeptal se: „Tak copak jsi dneska dělala, Růženko?“

Jeho mužská vůně s příměsí mýdla a potu jí dodávala pocit bezpečí. „Jezdili jsme na Homérovi vestoje,“ přiznala, protože jemu mohla říct úplně všechno. „Šlo mi to fakt dobře, jenže pak zakopl a já spadla.“

Ruka kolem jejích ramen se sevřela pevněji, a tak honem dodala: „Je to dobrý, nic se mi nestalo.“ Žmoulala v prstech teplou, kousavou látku šatů. „Proč nemůžu chodit v kalhotách jako kluci? Všechno by bylo mnohem jednodušší.“

Usmál se, ale zdálo se jí, že v jeho výrazu zahlédla stopu soucitu. „Tak už to zkrátka na světě chodí, děvenko moje.“

„Ale proč, tati?“

Zavrtěl hlavou. „Víš, můžeme jenom doufat, že se to jednoho dne změní. Zatím se bohužel budeš muset s těmi šaty nějak smířit.“ V očích mu nepatrně zajiskřilo. „Ale vlastně vím o něčem, co ti pomůže být volná jako kluk.“

Dychtivě se posadila, až ji v zádech bolestivě píchlo. „A co je to?“

„Vzdělávej se. Uč se z knih a novin všechno, co se dá. Díky čtení se dostaneš kamkoli na světě.“

Růža byla zmatená – jak by ji čtení mohlo někam dostat? Představila si, jak sedí na knize a sviští povětřím, ale než se ho stačila zeptat, jak to vlastně myslí, tatka dodal: „Takže se musíš začít připravovat co nejdřív. Je načase, aby ses naučila písmenka.“

Zklamaneč vzdychla. Abeceda pro ni představovala změňčar a kudrlinek, které jí nedávaly smysl o nic víc než stopy slepic hrabajících na dvoře. Dnes však objevila nový důvod, proč se snažit, a tak lekce probíhala zdárněji než jindy. Tatka jí pomohl vyslovit písmena P-E-S, a jako když se ve tmě škrtne sirkou, vyvstala jí v duchu představa jejich štěněte Rexe. Tak tohle je tedy čtení – radost z objevování, pocit nově nabyté moci. Začínalo jí svítat, proč tatka mluví o knihách s takovým nadšením.

„Děláš pokroky, mám z tebe radost,“ prohlásil, když byla hodina u konce. Jakmile složili kartičky s písmenky, dodal: „Teď se musím pustit do práce. Klidně tu zůstaň, ale už si nebudeme povídat.“

„Ani nepoznáš, že tady jsem,“ ujistila ho, vstala a začala si prohlížet hřbety svazků v knihovně. Vybrala si knížku o koních, uvelebila se s ní ve velkém koženém křesle a pustila se do prohlížení obrázků, přičemž obracela stránky úplně tichounce, aby ho nerušila. Seděla jako myška, ale dokonale spokojená, zatímco se v podvečerním slunci prodlužovaly teplé stíny, z otevřeného okna zazníval bzukot ospale kroužících včel a od pracovního stolu se ozývalo neúnavné škra-bání tatkovy pera po papíře.

Roky plynuly v poklidu. Když bylo Růže asi devět let, začala jí mamka vyprávět indiánské pověsti z jejich kraje. Teď už se jí v náručí choulila Růžina mladší sestřička Kate a na cestě bylo další děťátko. Růže se stýskalo po časech, kdy měla

maminku jenom pro sebe, ale Kate byla milá holčička a Růža k ní chovala prudkou, ochranitelskou lásku. První pověst, s níž maminka přišla, vyprávěla o krytém dřevěném mostě, který vedl přes řeku nedaleko jejich domu.

„Říká se, že když na mostě spadne do napájecího koryta žíně z koňského ocasu, promění se v hada,“ vykládala.

„Vážně? Je to pravda?“ zajímala se Růža a měla pocit, jako by té legendě současně věřila i nevěřila.

Mamka pokrčila rameny. „Tak praví pověst. Pokud se chceš přesvědčit, jestli je to pravda, musíš to vyzkoušet.“ Zaváhala. „Věděla jsi, že ten most má ještě jeden název?“

„Ne. Jaký?“

„Amyin most. Když ho stavěli, žila tu dívka jménem Amy. Zamilovala se do jednoho mladíka, ale její rodina nechtěla o svatbě s ním ani slyšet a zakázala jim se scházet. Domluvili si tajnou schůzku u mostu s tím, že spolu utečou. Amy tam na něj čekala celé hodiny, jenže on se neukázal.“ Mamka vykulila oči a ztišila hlas. „Propadla takovému zoufalství, že se vrhla do řeky a utopila se. A dodnes tam její duch straší a provádí příšerné kousky, třeba třese vozem, nastraží větve u výjezdu nebo vyleká koně, takže se vzpínají a nechtějí dál.“

Růže naskočila husí kůže a dlaně jí zvlhly. Pověst ji však fascinovala, a tak nazítlí přemluvila Alberta s Charlesem, aby vzali žíně z Homérova ocasu a šli to společně vyzkoušet.

Byl chladný den a na obloze se kupily nízké mraky, nadmuté zadržovanou vlhkostí. Za chůze bratrům vyprávěla pověst o Amy. Charles hvízdal.

„Tak hlavně, ať se to jednou nestane tobě, Růžo,“ škádлил ji Albert. „Vyber si chlapa, co se k tobě bude chovat jaksepatří.“

„Já si žádnýho chlapa vybírat nebudu, to se vsaď. Chystám se v životě dělat daleko zajímavější věci,“ prohlásila povýšeně.

„Jen počkej, však uvidíš,“ usadil ji Albert. „Musíš se vdát, holky nemají na vybranou.“ Načež se oba chlapci rozřehtali, jako by řekl kdovíjaký vtip.

Když dorazili k mostu, Růža ještě pořád zuřila. Na staré, vratké konstrukci visel nápis: „Procházej pomalu“. Uvnitř pod křížícími se dřevěnými trámy to páchlo zatuchlinou. Albert vylovil z kapsy koňskou žíní a hodil ji do kalné vody v napájecím korytě.

„Nechť velký Duch řeky promluví,“ zvolal velitelsky a poslední slovo se k nim vracelo s ozvěnou. *Promluví...í...í*

„Dýchni na tuto žíní a proměň ji v hada,“ dodal Charles daleko méně jistým hlasem.

Čekali několik minut, ale žádné kouzlo se nestalo. Žíně zůstala žíní a Růža sama nevěděla, jestli cítí spíš zklamání, nebo úlevu. Pak zaslechli rychle se blížící klapot kopyt a jen taktak se stačili přitisknout k zábradlí, když kolem nich proběhl jezdec na koni. Růža pevně zavřela oči a zakryla si uši dlaněmi. Ten rámus byl ohlušující, stará prkna se třásla a kymácela tak prudce, až dostala strach, že se Amyin duch pokouší rozbít most na kusy a strhnout je do dravého říčního proudu. Vrátili se domů zamlklí a Růža se po zbytek dne držela v blízkosti rodičů, třebaže se jim ani slovem nezmínila o tom, co se stalo.

K večeri měli toho dne zapékané kuře, její oblíbené jídlo. Těstíčko kolem masa bylo dokonale propečené, až se samo rozpadalo, a smetanová náplň probublávala na povrch, jenže zaběhnutý rodinný rituál, kdy mamka slavnostně pokládala pekáč na stůl, jen zdůraznil podivnost té příhody na mostě. Večer pak holčička dlouho nemohla usnout, protože měla hlavu plnou hadů, zrádných mužů a pomstychtivých duchů.

K jedenáctým narozeninám dostala Růža od tatky zápisník v modré kožené vazbě a stříbrné plnicí pero, na němž bylo vyryto její jméno. „Teď si můžeš vymýšlet vlastní příběhy,“ řekl jí a dívky se zmocnil takový úžas, že mu málem zapomněla poděkovat.

„To jsou nejkrásnější dárky, jaké jsem kdy dostala,“ vypravila ze sebe nakonec a v duchu už spřádala, co všechno do sešitu zapíše.

Mamka upekla její oblíbený švestkový koláč, zapíchala do něj tenké růžové svíčky, zapálila je a nesla tu nádheru na stůl. Růža plamínky sfoukla a rodina jí sborem zazpívala „Hodně štěstí, zdraví“.

„Nechce se mi věřit, jak už jsi vyrostla,“ prohodila mamka a Albert dodal: „Přesně. Ani se neotočíš, a budou se za tebou honit nápadníci.“

Růžu to dopálilo, ale nevšímala si ho a soustředila se raději na krájení koláče na pořádné trojúhelníkové kousky, které pak rozdávala jednotlivým členům rodiny.

Když byli po jídle a Růža pomohla mamince umýt a uklidit nádobí, zatímco nejmladší Henry dostal ohřáté mléko, maminka ji vybídla: „Pojď si ke mně na chvíli sednout. Chci ti vyprávět jeden můj oblíbený příběh. Vlastně jsem si ho schovávala na dnešní večer.“

Růža zatleskala. „Skvělé. Jak se jmenuje?“

„Válka duchů,“ prohlásila mamka, usadila se v houpacím křesle a Růža usedla na stoličku vedle ní. „Jsi připravená?“ Dívka přikývla. Mamka se nadechla a začala vyprávět strašlivou pověst o mladém muži, kterého unesli válečníci duchové na kánoích a přinutili bojovat v jejich řadách.

„Byl k smrti vyděšený, ale neodvážil se neposlechnout, protože se bál, že by ho jinak zabili. Válečníci pluli proti proudu řeky až k vesnici na opačné straně. Místní sešli k řece a rozpoutal se zuřivý boj. Uprostřed bitvy jeden z bojovníků upozornil mladíka, že ho nepřátelé zasáhli. On při-

tom necítil bolest, a když se na sebe podíval, žádné zranění neviděl.“

V krbu zapraskalo poleno, takže sebou obě leknutím trhly.

„Nakonec se vrátil domů a každému vyprávěl o tom, co se mu stalo. Když domluvil, zůstal dlouho zamlklý. Za úsvitu příštího dne se nedokázal postavit na nohy. Obličej měl křečovitě stažený bolestí a od úst mu stoupala černá pára.“ Mamka se ohlédla přes rameno a ztlumila hlas téměř do šepotu. „A potom umřel.“

Růža mamce při vyprávění mačkala strachy ruku, přece jen ji však hrálo vědomí, že je v bezpečí, přestože jí svět matčiných povídaček naháněl hrůzu. Seděly spolu ještě chvíli mlčky, nechávaly vyprávění doznít a vychutnávaly si pocit vzájemné blízkosti, dokud na holčičku nepadla únava. Pak Růža políbila mamku na dobrou noc a zašla za tatškou do pracovny.

Nakoukla dovnitř otevřenými dveřmi a neslyšně ho pozorovala při práci, až nakonec vycítil její přítomnost a zvedl hlavu. „Vypadáš nějak ustaraně. Copak se děje?“ zeptal se a položil dlaň vedle sebe na pohovku, aby se k němu posadila. Žhavé uhlíky z krbu vrhaly oranžové světlo na knihy a papíry rozložené na jeho psacím stole.

Zavrtěla hlavou a mlčky se k němu přitulila s útěšným pocitem, že v jeho rozumném světě faktů se jí nemůže nic stát. Zároveň však milovala i mamčiny povídačky plné kouzel a tajemné atmosféry a nechtěla se jich vzdát. Ty příběhy totiž rozšiřovaly hranice jejího světa úplně stejně jako tatkovu vzdělávání.

Růža sledovala mamku, jak skládá obří hromadu prádla a mozolnatýma rukama uhlazuje látku do úhledných tvarů. Cítila, že za tou unavenou a trpělivou tváří se skrývají netušené hlubiny.

„Mami, vyprávěj mi něco,“ žadonila. „Aspoň nějakou krátkou pohádku?“

Mamka si hřbetem ruky promnula oči. „Nezlob se, holčičko, dneska to nejde. Mám moc práce.“ A Růža poznala, že to myslí vážně a nemá smysl zkoušet ji přemluvit, jak to jindy obvykle dělávala.

Když mamka zachytila její zklamaný výraz, dodala: „A není už načase, aby sis začala vymýšlet vlastní pohádky? Je ti dvánáct a máš úžasnou představivost.“

Růža si už skutečně do sešitu, který dostala od tatky, několik příběhů zapsala. Držela je však v tajnosti, protože jí ty pokusy připadaly neobratné a upachtěné, jako by jim chybělo kouzlo mamčiných slov i znalost dávných mýtů. Copak mamka nechápe, jak zoufale to kouzlo potřebuje? Vyběhla z kuchyně se slzami na krajíčku.

Toho večera ležela v posteli smutná a neklidná a spánek nepřicházel. Neustále se převalovala, ale nějak se jí nedařilo najít na matraci pohodlné místo. Zvenku slyšela štěkání Rexe, z něhož mezitím vyrostl statný pes. Nakonec pokusy o usnutí vzdala. Vstala z postele, otevřela okno a sledovala, jak měsíční světlo zalévá její pokoj, takže celý jemně zářil. Dovnitř proudil chladný vzduch a pohrával si se závěsy; větve stromů kreslily po stěnách pohyblivé stíny. Místnost najednou působila tajuplně, jako by předměty v ní ožily, a připomínala výjev z duchařské pověsti.

Jako omámená se vrátila do postele a upadla do neklidného spánku plného divných snů: o pomstychtivém přízraku, strašidelném mostě a pohledném mladíkovi, který přes něj denně chodíval. Pozvolna se z těch představ začal skládat příběh. Přízrak mrtvé dívky se do mladíka zamiloval, jenže se jí pořád nedařilo zjevit se mu v lidské podobě a zůstávala pro něj neviditelná. Nakonec si uvědomila beznadějnost svého počínání, ale umínila si, že když ho nemůže mít ona, nesmí ho získat ani žádná živá dívka. Proto mu zabodla do

břicha jehlici z klobouku a způsobila mu sice neviditelné, ale smrtelné zranění.

Právě v tu chvíli se tamtudy po ránu procházelo hezké děvče a našlo ho, jak se svíjí ve smrtelných křečích. Dívka nasbírala v lese kouzelné byliny a ránu mu vyléčila. Chlapec ji z vděčnosti na místě požádal o ruku. Neviditelný přízrak ji začal zuřivě tahat za vlasy, ale dívčina slova ho uklidnila: „Díky za milou nabídku, ale já chci poznat svět, takže na manželství nemám kdy.“

Mamka bývala v té době často unavená, a tak se noční sprádání příběhů stalo pro Růžu pravidlem. Střežila si ty pohádky jako poklady, jenže nespavost měla i svou stinnou stránku. Mozek jí i v noci jel na plné obrátky a nedokázala ho zklidnit ke spánku, což se zanedlouho začalo projevovat na jejím zdraví. Bývala pobledlá a slabá, večer se bála chodit spát a ve dne ji tu a tam přepadaly halucinace. Věnovala se třeba něčemu úplně obyčejnému, jako bylo zametání kuchyně, a náhle v koutě místnosti ožily prapodivné tvary a proměnily se v pomstychtivé duchy, pahýly useknutých končetin, děti umírající na neviditelná zranění.

Otec se ji snažil co nejvíc uklidňovat. „Neboj se, holčičko moje. To se ti všechno jenom zdá,“ říkával a bral ji přitom kolem ramen. „Žádná strašidla ve skutečnosti nejsou.“ A zamračil se na mamku. „Nechápu, proč Růže pleteš hlavu těmi svými báchorkami. Vždyť předtím se ničeho nebála.“

Mamka rozčileně rozhodila rukama. „A já si myslím, že ji děsíš ty.“

Rodiče zřejmě dočista zapomněli, že tam Růža je.

„Jak to myslíš?“ zeptal se tatka.

„Přestaň ji učit o všech těch hrozných věcech, co se ve světě dějí. Myslím, že v tom máš prsty úplně stejně jako já.“

„To je něco úplně jiného,“ prohlásil tatka netrpělivě. „Ty jí cpeš do hlavy fantastické výmysly, kdežto já jí dávám *vzdělání*.“

„Ale no tak, Michaeli,“ prohlásila mnohem mírněji. „Proč se vlastně hádáme? Vždyť pro ni oba chceme jen to nejlepší.“

„Jakby taky ne, vždyť je to naše milovaná holčička,“ přisvědčil tatka a usmál se na mamku tím zvláštním způsobem.

Ona jeho úsměv opětovala, ale brzy se jí do tváře vrátil ustaraný výraz. „Ale stejně mi připadá vyčerpaná. Byla bych klidnější, kdyby se na ni podíval doktor Smith.“

Nazítří odpoledne lékař skutečně dorazil – plešatý pán s hranatým obličejem a propadlými tvářemi. Důkladně Růžu prohlédl a vyptal se jí na její noční můry i denní vidiny. Nakonec prohlásil: „Jsou to příznaky mírné hysterie.“ Mamka zděšeně vydechla. Doktor sjel pohledem ke stohu knih, které měla dívka položené na nočním stolku, a dodal: „Vidím, že je to náruživá čtenářka. Má asi bujnou představivost, vidíte?“

Matka přikývla.

„To jsem si myslel. Přílišná představivost může na duši mladých dívek nadělat pěknou paseku.“

Mamka se nadechla, aby něco řekla, ale lékař ji přerušil. „Je to naprosto běžná záležitost, nebojte se, Mary Jane. Můžu vám na to rovnou něco dát.“ Vytáhl z brašny lahvičku z mléčného skla plnou nahnědlé tekutiny a podal ji mamce. „Ať užívá vždycky večer před spaním jednu lžičku. To by ji mělo uklidnit.“

Medicína chutnala hořce a Růža se po ní ráno probouzela omámená a s vyschlým patrem, ale denní vidiny ustaly. Strach z probdělých nocí ji však neopouštěl – pořád tušila, že se předměty potmě pohybují. Ve chvílích, než lék začal působit, vnímala, jak vzduch v místnosti houstne, mění se v cosi zlověstného a pod povrchem probleskují hrůzné obrazy. Pak se přes ni začala přelévat jedna vlna malátnosti za druhou, každá silnější než druhá, postupně otupovaly ostří děsivých představ a unášely ji do bezesného spánku.

Růža stála před velkým zrcadlem ve svém pokoji, zatímco jí mamka kartáčem rozčesávala vlasy. Na zahradě vrkali hrdelním hlasem holubi a otevřenými okny proudil dovnitř vzduch vonící po čerstvě posekané trávě. Matka soustředěně tiskla rty a kartáč dělal ššš, ššš, ššš.

Dívka pozorně sledovala svůj odraz. Viděla tvář spíš čipernou než krásnou a nad ní vlnitou ofinu z červenohnědých pramenů, oříškově hnědé oči orámované tmavými řasami, bradu trochu bojovně vystrčenou, ale rty široké a vlídné. Kolem krku ostře růžový krejzlík.

„Mami, proč nemůžu nosit černé šaty jako ostatní děvčata?“ zajímala se.

„Protože jsi jedinečná, holčičko, a v růžové hezky vynikáš. Raduj se z toho, že jsi jiná než ostatní. Užívej si to.“ Kartáč se zarazil. „A když jsme u toho, nemyslíš, že by ses už pomalu mohla začít chovat – no, víc jako slečna? Je ti třináct, dávno nejsi malá holka. Kdy už se konečně přestaneš potulovat jako tví bratři?“

Růža se od ní odtáhla. „Ale já nechci být slečna. Chci vyrazit do světa a podnikat něco zajímavého. Chci dělat důležitou práci jako tatka.“

Mamka na ni soucitně pohlédla. „Děvče zlaté, to přece nejde. Taková práce pro ženy není.“ Aby to nevyznělo příliš příkře, pohladila ji po hlavě a Růža ještě po několika hodinách cítila na temeni matčin jemný dotek. Ale stejně ji pálilo zklamání a rozhořčení.

Toho léta se její bratři úplně utrhli ze řetězu. Postava se jim měnila, všude jim vyřázely chlupy a pod kůží se rýsovaly svaly: ti chlupci dorůstající v muže v sobě měli tolik energie, že nevěděli, co s ní. Albert si začal pomádovat husté vlasy, které měly úplně stejný odstín jako ty Růžiny, a s Charlesem občas zmizeli na celé hodiny, aniž by jí prozradili kam.

Trpce ji rmoutilo, že ji mezi sebe neberou, a když jí pak jednou navrhli, ať s nimi jde krást obruče z továrny na sudy Samuela Jacka v Apollu, okamžitě souhlasila.

Počkali si na setmění a teprve pak tiše vyklouzli z domu. Kráčeli rychle a téměř beze slova. Přechin, kterého se chystali dopustit, i rizika s ním spojená tížily dívku jako balvan. Děsilo ji pomýšlení, že udělá tatkovu ostudu, ale zároveň zoufale toužila, aby ji Albert s Charlesem brali vážně. Měsíc, téměř v úplňku, jim na cestu svítil jako průsvitný stříbrný kotouč. V šeru se rýsovaly liduprázdné ulice městečka s temnými stíny. Většina lidí byla doma, ale okny lokálu U Scotta zahlédli nahrbené siluety mužů, kterým se buď domů nechťelo, anebo neměli kam jít. Zatímco šlapali do kopce směrem k továrně, odbily hodiny na budově soudu půl. Půl jedenácté.

Vchod do továrny byl zajištěný na visací zámek, ale Albert šroubovákem zkušeně odstranil prkna na zabeďněném okně. Tuhle bratrovu tvář – bezohlednou a neposlušnou – Růža dosud neznala a nebyla si jistá, jestli se jí zamlouvá. Všiml si jejího výrazu a sykl: „Nebud' cimplína, Růžo. Já to věděl, že s sebou nemáme brát holku, ale Charles nedal jinak.“ Střelil po bratrovi zlostným pohledem, ale pak dodal smířlivějším tónem: „Hele, neboj, už jsme tady byli kolikrát. Bude to zábava, uvidíš,“ a podal jí ruku, aby jí pomohl vlézt dovnitř. Po krátkém zaváhání se ho chytla.

Oknem dovnitř proudilo měsíční světlo a Albert je vedl kolem mohutných strojů, tvořených nejrůznějšími ventily, pásy a ozubenými koly. Ve vzduchu těžce visel štiplavý, olejnatý zápach dřeva, dehtu a uhlí. Vtom kdesi bouchly dveře – všichni tři zatajili dech a strnuli –, ale když se tím směrem šli po špičkách podívat, nikoho neviděli. Kovové obruče ležely vyrovnané vzadu podél stěn a vedle nich úzké dřevěné latě a hromádky nýtů. Posbírali jich, kolik unesli, a tiše se stejnou cestou vrátili. Charles pečlivě umístil prkna zpátky na okno a jasné měsíční světlo mu na tváři kreslilo linie stínů.

„A teď přijde to nejlepší,“ zašeptal Albert se škodolibou radostí a začal koulet obruče dolů k vodnímu kanálu. Když se za nimi Růža spolu s bratry z kopce tryskem rozběhla, měla pocit, jako by honili stádo živých tvorů, kteří cupitají a poskakují na svobodu. Obloha byla posetá bledými hvězdami a v jednu chvíli se na ní mihla čára meteoritu. Dívka se plně poddala té dlouhé, prozářené noci a toužila, aby mohla navždycky patřit do klučičího světa.

Dva měsíce na to se Růža procházela po jedné z klidných uliček města Apollo, když tu si ke své radosti všimla, že na úzké verandě, kde bylo místo sotva pro dvě křesílka, sedí Annie Gleasonová. Byla to vyhublá, usouzeně vyhlížející žena se světlými vlasy staženými nedbale vzadu do uzlu. Jednou nohou neustále šoupala po zemi, dopředu a dozadu, dopředu a dozadu.

„Nechcete, abych vám na chvíli dělala společnost?“ zavolala na ni Růža.

„Ale ano, proč ne? To jsi hodná, Růženko.“

Dívka usedla vedle ní a cítila, jak jí v žilách začíná proudit adrenalin. Získávala informace pro tatku – vlastně tu byla na výzvědách už potřetí. Říkával, že je jeho průzkumnice, protože dovedla pokládat lidem ty správné otázky a sbírat od rodin v sousedství cenné střípky informací – takových, které u soudu mnohdy lidé radši nezmiňovali. Anniin manžel Joseph pracoval jako námezdní dělník a patřil mezi hlavní podezřelé v případě několika krádeží dobytka, jenže se ho pořád nedařilo usvědčit, jelikož Annie pokaždé přísahala, že byl v noci s ní. Obyvatele městečka to dopalovalo a obou se stranili. A krádeží přibývalo.

Annie se Růži poptala na rodiče a sourozence. Děvče odpovědělo, že se všichni mají dobře, že ze všech dětí už jsou